

Galmaarden

Bos en Congo

28 augustus 2011

Indien er in Galmaarden al iets galmt dan zijn het beslist niet de kerkklokken. Hoewel die bellen daarvoor bekend staan. En dat niet alleen in Galm-aarden. Die klokken zijn er eenvoudigweg niet. Niet meer, moet ik eigenlijk zeggen. De kerk is namelijk grondig uitgebrand en daarbij zijn die klokken allicht ter aarde gestort. Dat gebeurde in 2008 en de oorzaak is nog steeds niet met zekerheid vastgesteld. Mogelijk kwam het doordat er vlakbij de kerk vuurpijlen werden afgeschoten en dat er daarvan op de kerk zijn terecht gekomen. Het was op dat moment kermis in het dorp. Er was geen georganiseerd vuurwerk maar inwoners hebben gehoord dat er na middernacht nog gestoeid werd met vuurpijlen. Eerst werd er verwijtend gewezen naar enkele kermisexploitanten. Die werden dan ook duchtig aan de tand gevoeld. Al snel werden ze echter weer op vrije voeten gesteld. Hoe dan ook: van de kerk staan alleen nog enkele muren en de sacristie overeind. De inboedel werd volledig verwoest. Wat er eventueel aan waardevolle kunstwerken voorhanden was, is in de vlammen opgegaan. Het restant ziet er treurig uit. Waar ooit het uurwerk aan de toren hing is nu nog slechts een zwarte cirkel te zien.

Het restant van de kerk in Galmaarden. Met de zwarte cirkel waar ooit het horloge te zien was en het tijdelijke zadeldak

Nochtans was deze kerk niet zonder intrinsieke waarde. Om te beginnen was ze al wat tegendraads. Deze kerk is oost-west georiënteerd. Bijna alle christelijke kerken hebben een toren die aan de westzijde staat en het koor aan de oostzijde. In Galmaarden is dat net andersom. Oud is ze ook al. De oudste delen moeten daar al gebouwd zijn in de 12^e of 13^e eeuw. Deze classicistische Sint-Pieterskerk is beschermd. Na de ramp is van de oorspronkelijke kerk nu enkel nog de kern van de toren uit de 13^e eeuw enigszins bewaard. Pas in 1995 was de kerk nog gerestaureerd.

Het kan in deze omgeving haast niet anders of ter gelegenheid van deze treurige gebeurtenis werd er alweer een typisch Belgisch toneeltje opgevoerd. Hoewel de brandweer van Geraardsbergen territoriaal bevoegd is om hier branden te blussen, was het brandweerkorps van het Waalse Enghien (Edingen) als eerste ter plaatse. Die abnormale gang van zaken bleek niets nieuws onder de zon. Er gaat vaak nogal wat tijd verloren en de communicatie met de Franstalige hulpdiensten uit Enghien verloopt nogal eens moeilijk. Hoewel het in dit geval net omgekeerd bleek te werken. Overigens was de brand zo verschrikkelijk dat naast de brandweerkorpsen van Edingen en Geraardsbergen ook die van Aalst, Ninove en Lennik in het geweer moesten komen.

In 2009 kreeg de kerk zowel voor de toren als voor het schip een tijdelijk dak. Zo staat die

toren daar nu met een zadeldak. Een ongewoon gezicht. Het was vanzelfsprekend de bedoeling om door het leggen van dat dak verder verval tegen te gaan. De kerkfabriek wil de kerk en zeker de toren in de oorspronkelijke staat herstellen. Het ziet er echter wel naar uit dat er nogal wat jaartjes overheen zullen gaan voor dat ook echt gebeurt.

Gauw naar het huis van de baljuw

Binnen één week tijd was ik dus alweer uitgerukt om in het Pajottenland in de nabijheid van Ninove te gaan ronddwalen. Voor de twaalfde *Baljuwtochten* moest er, zeer toepasselijk, ingeschreven worden in het *Baljuwhuis*. Hoewel de VVV-buzz het er over heeft dat hier “... *het hart van cultureel Galmaarden klopt*” waren het toch andere harten die daar aan het pulseren waren toen ik er arriveerde. Het bleek dat in het gebouw nog de zakelijke en menselijke restanten aanwezig waren van een trouwfeest van de dag tevoren. Zodat de gene die de wandelaars moest registreren alsnog verbannen was naar een tafeltje in de open lucht van de binnenplaats. Terwijl de muzikmakers die voor de feestelijke akoestische omlijsting hadden gezorgd, nog druk doende waren om hun elektronica op te ruimen liep de bruid, in vol ornaat mét bruidsboeket, wat zorgelijk kijkend rond. Eén van de bruiloftsgasten die wat moeite had met de coördinatie van diverse lichaamsdelen werd rukkend aan een arm naar zijn wachtende voertuig gesleurd door zijn wederhelft. Half zeven, een zondagmorgen. Het zal wel een denderend feest geweest zijn. Zonder vuurwerk hopelijk. Ik heb tenminste nergens uitslaande branden genoteerd. Wanneer die er geweest waren in het Baljuwhuis, dan waren die ondertussen effectief geblust met rijkelijk eten, muziek, alcoholica en vermoeidheid.

Om even nog uit een ander vaatje te tappen: de baljuw was de ambtenaar die de landheer in de stad of op het platteland vertegenwoordigde. Hij werd voor het leven benoemd. Hij was bevoegd op feodaal, politiek, financieel, militair en rechterlijk vlak. Geen kleine jongen dus. Het ambt werd ingesteld vanaf ongeveer de twaalfde eeuw. In de middeleeuwen werd de streek van Galmaarden van hieruit bestuurd door precies die baljuw, de landgezant van de Henegouwse graven. De Franse Revolutie beknotte de macht van de landadel zeer en het ambt van baljuw verviel toen. In de tijd die daarop volgde deden de gebouwen dienst als boerderij en brouwerij. Het huidige Baljuwhuis kreeg in de loop van zijn bestaan verschillende namen mee. Zoals daar waren: „het Gravenhuis“, „Kasteel“ en „Heeren Huys“. Dat laatste dateert vermoedelijk van de eerste helft van de 17^e eeuw. De huidige naam is van recentere datum. Het is duidelijk een teruggrijpen naar het verleden toen er werkelijk nog een baljuw in deze regio verbleef. De provincie Brabant (het huidige Vlaams-Brabant) bouwde deze locatie tussen 1977 en 2003 uit tot een provinciaal trefcentrum.

Oud zwart goud

Het treft me telkens weer dat in deze streken zoveel mijnwerkers zijn geweest. De *fosse-mannen* die dagelijks over en weer pendelden naar de koolmijnen van de Borinage. Ik ben niet aan het station van Galmaarden gepasseerd maar van daaruit vertrokken dagelijks die moderne slaven. De omgeving van het treinstation is zo opgevat dat het de bezoeker weer even laat stilstaan bij het gegeven van de fossemannen. Het oude station werd in 1999 afgebroken en het werd vervangen door de huidige constructie van glas en metaal. Ik heb het dus niet zelf gezien en derhalve ga ik maar even af op de beweringen van anderen die zeggen dat het een mooi gebouw is dat „*tegelijk refereert naar het verleden van de pendelaars-mijnwerkers*“. De ingang wordt geflankeerd door metalen geraamten die twee schachtbokken, stutten dus, symboliseren. Voor het station staat verder een monument ter ere van de mijnwerker en ook een kolenwagon.

Saulus die Paulus werd

Indien mijn vervagende herinnering aan de lessen Gewijde Geschiedenis me nog enigszins dient, dan was Saulus iemand die de prille Christenen vervolgde, ergens te velde van zijn paard werd gebliksemd en daarop het Licht zag. Vermoedelijk dat van die bliksem. Misschien was hij daarbij een pionier van de elektroshocktherapie. In ieder geval: de man

De Sint-Pauluskapel

werd plotseling een vurig voorvechter van het nieuwe geloof. Ook werd hij van toen af Paulus genoemd en onder die naam opende hij een blog. Daarmee strooide hij wijsheden en vermaningen uit over iedereen die het horen en lezen wilde. Ja, ja, zo handelden de apostelen. Ik vertel het voorgaande maar even omdat het eerste merkwaardige gebouw dat ik, na de kerk en het Baljuwhuis, te zien kreeg in Galmaarden de Sint-Pauluskapel was. Die staat op het Kapelleblok, ten noorden van de Pauwelhoeve. De hoeve is me ontgaan, de kapel niet. Met dit bouwwerk werd vermoedelijk begonnen in het begin van de 16^e eeuw. Het is een bakstenen gebouw in laatgotische stijl. Het heiligdom was gesloten toen ik er passeerde maar naar het schijnt worden daar onder meer enkele kunstvoorwerpen uit de 15^e eeuw bewaard. Er moet waardevol houtsnijwerk van de communiebank en de preekstoel te zien zijn. Naast de kapel ligt de Sint-Paulusbron, waaruit miraculeus water stroomt „*tegen den brand op d'ogen*“. Misschien een idee voor beginnende contactlensdragers...

Bij de bron staat ook een kruis met daarop het jaartal 1726. De kapel is sinds 1949 beschermd als monument. In 2002 kwam nog een restauratie van de kapel klaar.

Feest!

Waar ze in Galmaarden nog lang niet mee klaar zijn, dat is de verering voor de heilige Paulus. Ieder jaar is deze bedevaartskapel het centrum van één van de kleurrijkste en oudste vieringen van heel het Pajottenland: *het Pauwelfeest*. Aan die viering ligt een legende ten grondslag.

Zoals het een goede legende past zijn er verschillende versies van. In dit geval zelfs heel erg uiteenlopende.

In 1381 werd rond Geraardsbergen een bloedige veldslag uitgevochten met vele, vele doden tot gevolg. Volgens de Pauwellegende bleven na de plundering van de stad de doden merendeels op de velden liggen. Dat was niet zo'n goed idee want het bracht ziektes onder mens en dier. Onder andere de zwarte dood: de pest. Op het feest van Sint-Paulus-Bekering op 25 januari 1382 verscheen er in Galmaarden een witte ruiter die roggebroodjes uitdeelde. De mensen die ervan aten genazen van de pest. Wonderbaarlijk! De onbekende witte ruiter was volgens de dankbare bevolking niemand minder dan de heilige Paulus in hoogst eigen persoon. Niet toevallig de patroonheilige van het dorp!

Een ander verhaal zingt een ander liedje.

Ergens tussen 1300 en 1400 stond er op het gehucht Sint-Paulus van Galmaarden een klooster dat afhing van de Sint-Adriaansabdij uit Geraardsbergen. De prior van dat klooster was toen een zekere Paulus. Tijdens een bepaald jaar gebeurde het dat de landbouw in de streek geteisterd werd door wat toen „*het steken van de worm*“ heette. Noch min noch meer een echte ramp voor de boeren. Wat ze ook deden, de beste vruchten des velds gingen kapot en het vee stierf bij bosjes. Ten einde raad gingen de boeren de prior van het klooster om hulp smeken. Pater prior stuurde een boodschapper naar de paus en toen die, vermoedelijk een paar jaar later, vermoeid en beslijkt terug kwam bracht hij een pauselijke goedkeuring mee. Er mocht brood gewijd worden. Dat zou aansluitend worden uitgedeeld aan de noodlijdenden om de verschrikkelijke plaag te bezweren. Het wonder geschiedde: het onheil verdween. Het spreekt vanzelf dat dit wonder ook in de omliggende dorpen snel

bekend raakte. Van overal stroomden de heilzoekers naar het klooster om er zich de wonderbroodjes aan te schaffen. Een reusachtig succes! Van jaar tot jaar waren er meer pauwelbroodjes nodig. Zo werd besloten om de broodjes kleiner te maken. Een slimme zet want zo kon men met dezelfde hoeveelheid veel meer broodjes bakken. Zoals bekend is het niet de kwantiteit die telt maar wel de kwaliteit. Wat je vooral niet moet proberen uitleggen aan iemand die honger heeft.

Niet alleen het maken van de broodjes zelf, ook het uitdelen ervan vroeg steeds meer tijd en moeite. Daarom stelde de prior voor de broodjes gewoon in het volk te smijten. Zodat het gepeupel het onder mekaar kon uitvechten om er eentje te bemachtigen. Een soort religieuze loterij. Al dat gedoe kostte geld en het uitgeven en krijgen van dat slijk der aarde, dat was iets waar de abdijen streng op toezagen. De rekenaars vlooden het uit en het bleek dat de uitgaven niet in balans waren met de opbrengsten. Daarom werd overeengekomen dat de inwoners van het dorp en het omliggende in de onkosten zouden delen. Zo werd daags voor het feest door enkele mannen een omhaling gehouden. Er waren echter onverlaten met weinig scrupules die begonnen rond te gaan ten eigen bate. Om hun goede trouw te bewijzen moest er met de echte bedelaars een figuur meegaan die „de Pauwel“ werd genoemd. En geloof me: die was gemakkelijk te herkennen. Daar werd wel voor gezorgd.

De Pauwelviering zoals die nu nog steeds bestaat brengt elk jaar de verhalen tot leven. Het feest heeft trouwens enkele opvallende zaken gemeen met wat er in Geraardsbergen gebeurt. Zoals reeds vermeld is er het verhaal van de oorsprong van de Pauwelviering dat te maken zou hebben met de verwoesting van Geraardsbergen. En precies zoals in Galmaarden wordt er ook in Geraardsbergen met broodjes gegooid tijdens het feest. Die broodjesworpen worden in beide plaatsen voorafgegaan door een zegening. In Geraardsbergen gebeurt dat in de kapel op de Oudenberg en in Galmaarden is het in de Pauluskapel. Het zijn overigens allebei winterfeesten die wortels hebben in oeroude vruchtbaarheidscultussen die aldus door het katholieke geloof ten eigen bate werden gerecupereerd. De jaarlijkse Pauwelviering is ondertussen één van de meest authentieke, oudste en origineelste vieringen in Vlaanderen. Heel erg bekend is het niet en het lokt maar een paar honderden kijkers. Wat niets afdoet aan zijn authenticiteit. Het is geen Vlaamse kermis met allerlei commerciële toestanden. In tegendeel: de zogenaamde *Pauwelbende* moet zelf maar gaan bedelen om het nodige geld voor de viering bij elkaar te krijgen. De gemeente subsidieert het feest niet. In Galmaarden noemen ze dat „de geplogenheden“. Het is een heel ritueel.

Om aan geld te komen gaat de bende enkele malen op bedeltocht. Dat heet dan het „*pluiken*“. Eerst gaan ze echter wat bidden bij het „*paleken*“ in de Pauwelkapel. Dat is het beeld van Paulus. Dat beeld werd, tussen haakjes, ooit gestolen en het werd vervangen in 1975. Vooral de dag voor de viering wordt er nog intensief gepluikt. Op die dag verschijnt de nieuwe Pauwel voor het eerst ook in zijn feestkledij. Het feest heeft ook een beetje van carnaval want de Pauwel krijgt twee dagen lang de burgemeestersjerp omgegod. Dat om de pluiktocht kracht bij te zetten. Het is echter wel zo dat de Pauwel zelf niet mee gaat bedelen. Bij het pluiken roept de bende: „*Wa goeëmen da goe volk van Gallemoeërn geven? Wad eet da goe volk va Gallemoeërn verdinjt? PLOOJK!*“ (Wat gaan we dat goede volk van Galmaarden geven? Wat heeft dat goede volk van Galmaarden verdiend? PLUIK!). Pluik... raar woord. Over de oorsprong ervan disputeren de taalkundigen. Er zijn drie strekkingen. Het is of een wachtwoord (geweest), een vervorming van „*belook*“ of „*beloning*“, of tenslotte een ritueel woord om vruchtbaarheid over de velden af te smeken. Dat laatste heeft dan een link met „*pluk*“. Zou kunnen...

Vermits het Pauwelfeest van oorsprong christelijk is, begint de hoogdag natuurlijk met een misviering. Tijdens de mis in de Pauluskapel op zondagmorgen worden ook de Pauwelbroodjes gewijd. Nadien nodigt de Pauwel uit voor een receptie en het Pauwelmaal. Rond twee uur in de namiddag ligt dan het hoogtepunt van de feestelijkheden. In een korte

optocht, waarin ook trekpaarden en fanfares opstappen, gaat het richting Pauwelhoeve. Op het erf van de Pauwelhoeve vindt dan een hele reeks gebeurtenissen plaats. De Pauwel arriveert in vol ornaat op zijn witte paard. Hij draagt een wit kleed met gouden banden. Zijn hoed is versierd met een pluim in de kleuren van de Belgische vlag. Ook het paard is daarmee uitgedost. Hierbij weze aangemerkt dat de Pauwel zelf moet zorgen voor zijn kledij. Vanop zijn paard heet de Pauwel de bevolking welkom op het erf van de Pauwelhoeve. Hij leest de *Pauwelkeure* voor en daarop heft iedereen het aloude *Pauwelled* aan. Het guldenboek van de gemeente wordt getekend en iedereen wordt een glaasje jenever aangeboden. Dat laatste is natuurlijk om wat warm te krijgen op een koude winterdag. De „koezen“ of nar vermaakt ondertussen het aanwezige volk. Vervolgens bestrooien de eigenaren van de Pauwelhoeve de hoofden van de „apostels“ met meel terwijl die op de dorpel van de deur knielen. Dan worden voor het eerst de broodjes gezaaid. De apostels leiden de Pauwel op zijn paard in draf over het erf waarbij de Pauwel vanuit een zak de gelukbrengende broodjes kwistig uitstrooit over de bevolking. De Pauwelviering vindt ieder jaar plaats op 25 januari, de dag dat herdacht wordt dat de apostel Paulus zich bekeerde. Wanneer die dag ergens in de week valt dan is het op de eerstvolgende zondag na de vijfentwintigste.

Vreemd volk

Wanneer het gaat over de *Congoberg* (of de *Kongoberg*) overvallen me ernstige twijfels. Niet alleen bestaat er geen eenstemmigheid over de spelling van zijn naam maar voor mij is hij ook niet bemerkbaar. Dat wil zeggen: het zal de derde of de vierde keer zijn dat ik deze „berg“ ben opgewandeld. Of minstens toch een deel ervan. En telkens weet ik het niet! Nee, echt! Pas achteraf blijkt me dat ik die heuvel bedwongen heb. Je mag van een heuvel die „berg“ wordt genoemd toch minstens verwachten dat je, eens boven, een ruime kijk op de omgeving wordt gegund. Maar in het geval van de Congoberg is dat blijkbaar voor mij niet weggelegd. Er staat ook geen bordje te verkondigen met welk aardkundig fenomeen men hier te maken heeft. Nochtans, de berg is niet zonder geschiedenis of betekenis.

Hij is aan zijn naam gekomen door toedoen van de fossemannen, de mijnwerkers dus, die er gewoond hebben. In de 19^e en 20^e eeuw stonden in de buurt van de berg enkele schamele lemen huizen waarvan de bewoners vooral mijnwerkers waren die elke dag naar de mijnen van de Borinage pendelden met de trein. Denk maar niet dat er destijds douches waren op de mijnsites om de werknemers weer wat toonbaar te maken op de terugweg naar huis. Die mannen kwamen dus zwart van het kolenstof thuis. Zo werden ze spottend „*die van de Congo*“ genoemd. Dus de heuvel waar ze woonden werd de Congoberg. Wanneer het gaat om bewoning heeft de Congoberg nog wel meer te vertellen over een geschiedenis die wel heel, heel erg ver terug gaat. In de jaren tachtig van de vorige eeuw werd er op de flanken van de Congoberg gegraven en daarbij kwamen nogal wat gebruiksvoorwerpen aan het licht. De archeologen hadden een feestje want ze vonden er zo'n 600 werktuigen. Waaronder bijlen, maalstenen, schrapers en punten. Daaruit moet besloten worden dat op de top van de Congoberg reeds zo'n 72.000 jaar geleden mensen moeten gekampeerd hebben. In een periode waarin het zeer koud en vochtig was en waar 's nachts de temperatuur daalde tot min 30°Celsius! En toch werd juist deze plek uitgekozen door een groep rendierjagers om er te verblijven. Jagers... mensen... Neanderthalers zoals het in onze schoolboekjes stond. En misschien nog staat. Er werd ons op school zowat voorgehouden dat de *Homo neanderthalensis* een domme bruto was en eigenlijk nog net geen mens. Toch leefde deze soort langer op aarde dan wij, mensen, tot nu toe. Gezien de uiterst barre omstandigheden van hun bestaan moeten het dus wel echte overlevers geweest zijn. De Neanderthalers waren gebouwd voor een koud klimaat. Hun robuuste, potige uiterlijk lijkt nog het meest op dat van de huidige Inuit bevolking. Zij leefden dan ook in een tijd waarin het poolijs heel noord Europa (tot zelfs grote delen van Nederland) bedekte. De Neanderthalers jaagden op het grote wild dat in die tijd in Europa leefde. Zoals

rendieren, mammoeten, bisons en neushoorns. Veel van de fossiele menselijke botten die werden gevonden bleken te zijn gebroken. Ongelukkige confrontaties, allicht. En daarin waren deze primitieven dan wel zeer modern: uit onderzoek bleek dat het percentage breuken overeen kwam met dat van de moderne rodeorijders. *Let the beast go!* Om met een goed in het vet zittende, graaiende veelverdiener te spreken.

Toch stierf het ras uit. De vraag is dus wat daarvoor de oorzaak kan geweest zijn. Was het... de mens? Was het de technologie? Toen hier in Europa de *Homo sapiens sapiens* verscheen die in staat was zijn gereedschappen steeds verder te verfijnen, toen kreeg de Neanderthaler het blijkbaar moeilijk. Zijn gereedschap evolueerde namelijk niet, het bleef al die duizenden jaren bijna gelijk. Konden zij de concurrentie niet aan en werden zij zo verdreven? Wie zal het zeggen? Sommigen geloven dat de Neanderthalers nooit echt zijn uitgestorven. Zij denken dat de twee populaties zich vermengden en zo het moderne Europese ras vormden.... Sapiens sapiens... sapristi!

Het bos op de berg

Bovenop de provinciegrens tussen Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen ligt de *Bosberg*. Sinds vele jaren bekend van Vlaanderens mooiste, de Ronde van, als laatste hindernis naar de eindstreep en de triomf in Meerbeke. *Edwig Van Hooydonck* schreef er wielergeschiedenis door in 1989 en 1991 op deze helling een splijtende demarrage te plaatsen. In beide gevallen wist hij op de Bosberg te ontsnappen waarna hij niet meer bijgehaald kon worden door zijn achtervolgers. Een deel van de rijweg over deze helling is beton, het laatste stuk is kassei. Die kasseien zijn zelfs beschermd als monument.

Op de oostelijke flank van de Bosberg ligt dan weer het Raspaillebos. Dat zou zijn naam te danken hebben aan „*rapaille*“. Hetgeen „uitschot“ betekent. Het zij dan dat de naam afkomstig zou zijn van „*raspe*“ of hakhout. Voor de eerste verklaring spreekt het volgende. Bij de opstand van de Gentenaren in de 14^e eeuw vonden de opstandelingen steun bij sommige boeren uit de streek van Geraardsbergen en Ronse. Die landbouwers werden daarop uit hun boerderijen verjaagd. Ze vonden toen een schuilplaats in het Raspaillebos.

In het Raspaillebos

Zo vormde zich stilaan een bende rovers die vanuit het bos talrijke rooftochten ondernamen in Aat, Lessen en Vloesberg. Ook de infame Jan De Lichte en zijn bende zouden zich hier soms hebben opgehouden.

In het voorjaar moet het bos een heel speciaal aanzien hebben doordat het omstreeks eind april paars kleurt van de boshyacinten. Die komen vooral voor in het westelijke deel van het bos. Begin mei is het bos dan weer wit van de daslook. En het geurt er navenant. Dat vooral in het oostelijke deel. In het bos ontspringen meerdere bronnetjes. Die bronnen en hun beekjes hebben gezorgd voor een netwerk van scherpe ruggen, valleitjes en

verzakkingen. Ook hier werd ik geconfronteerd met soms afgrondelijk diepe geulen. Bij één van de bronnen werd een kapelletje gebouwd. Het *Juffrouwkapelletje*. Het water van het bronnetje daar zou alweer wonderlijk geneeskrachtig zijn. Tegen tandpijn. De bekendste bron van het bos is de Steenborre. Het water is overal zeer kalkrijk.

Het bos werd tijdens de Tweede Wereldoorlog grotendeels leeg gekapt. Zodoende is het nu dan ook een relatief jong bos. Wat men er toentertijd opnieuw heeft aangeplant waren vooral uitheemse soorten. Die groeiden snel maar daardoor verdrongen ze wel de inheemse bomen. Onze plaatselijke insecten lusten dit vreemde houtgewas niet zo. Met

de verdwijnende insecten hielden ook andere dieren die zich ermee voedden het voor bekeken. Wat een verarming betekende. Daarom probeert men nu het bos zijn oorspronkelijke flora terug te geven door de exoten te kappen. Deze ingreep is uitzonderlijk want voor de rest wil men de natuur zo weinig mogelijk beïnvloeden om het cultuurhistorisch kader te respecteren. Zo laat men ook de weilanden die langs de rand van het bos liggen ruiger worden zodat deze spontaan opnieuw kunnen bebossen.

Het is hier rustig. Zéér rustig. Niet voor niets wordt het hier een stiltegebied genoemd. Die rust en de rijke structuur van het bos lokt ook vele dieren. Alle dag- en nachtroofvogels broeden in of rond het Raspaillebos. Zeldzaam, maar wel aanwezig, zijn soorten als de vuursalamander, de ijsvogelvlinder, de sleedoornpage en de middelste bonte specht. Reeën en vossen zijn er ook. Dit keer was het me echter niet vergund een lid van deze soorten persoonlijk te begroeten.

Stilte alsjeblief!

Delen van de wandeling gingen door het het Stiltegebied Dender-Mark. Dat werd aangegeven op zeshoekige bordjes. Het was ooit een pilootproject van de Vlaamse overheid en zo werd het dus het eerste erkende stiltegebied in Vlaanderen. Het ligt verspreid over het grondgebied van Ninove, Geraardsbergen en Galmaarden. Helemaal stil is het nooit maar natuurlijke geluiden moeten overheersen in zo'n gebied. Zoals het ruisen van wind in de bomen en het fluiten van de vogeltjes. Al zijn deze laatste dan heel erg stil in deze tijd van het jaar. We leven hier zodanig dicht op mekaar dat geluiden die niet door de natuur worden voortgebracht wel onvermijdelijk blijven. Een boer die zijn veld omploegt met de tractor of hier en daar een auto, een overvliegend vliegtuig... Er is niet aan te ont-

komen. Dat bleek ook wel, maar desondanks... stil. Jawel.

Wind

Wanneer ergens in het landschap het wiekenkruis van een molen aanwezig is, heb ik dat zeer snel in de smiezen. Meestal eerder dan iemand anders. Denk ik. Vermits ik meestal alleen loop kan ik dat moeilijk aan de praktijk toetsen. Nu goed, de windmolen die op mijn

De Stenenmolen of de Molen ter Zeven Wegen

wandelweg lag had ik inderdaad al in de gaten van toen er nog maar net een tipje van de wieken, heel in de verte boven de bomen uitstak. Van zodra ik wat dichtbij kwam heb ik dus maar wat foto's gemaakt want soms krijg je achteraf die molen helemaal niet meer te zien. In dit geval bleek dat een overbodige voorzorg want ik passeerde er rakelings langs.

Het ging hier over de *Stenenmolen* of de *Molen ter Zeven Wegen*. Dat laatste wordt ter plaatse verkeerd aangegeven als "ter Zeven Weeën". Een heemkundige heeft echter uitgezocht dat de molen ouder is dan de verering in Denderwindeke van Onze Lieve Vrouw van Zeven Weeën. Deze molen werd namelijk al in 1790 gebouwd. Het was toen een gewone korenmolen waarbij men het wiekenkruis van op de vlakke grond naar de wind kon zetten. Wat die wegen betreft: de molen staat inderdaad op een kruispunt maar of er daar echt zeven wegen samenkomen? Ik heb ze niet geteld.

Na een brand in 1863 besloot de molenaar de molen te verhogen. De kegelvormige molenromp zo-

maar hoger opmetselen dat was echter niet zondermeer mogelijk. Dan zou de top van de romp veel te klein geworden zijn. Dus maakte men de diameter groter en hield die constant door bij het leggen van de eerste rij bakstenen om de andere steen er één te laten uitspringen. Daardoor ontstond een merkwaardig functionele verfraaiing „*de uitkragende mui-zentandfries*“. Hetgeen op de foto duidelijk te zien is. Door het optrekken van de molenromp kon men de kap echter niet meer bedienen vanop de begane grond en diende men een molenberg op te werpen. Zo kreeg de molen zijn huidige uitzicht: een ronde stenen molen staande op een berg, voorzien van een toegangspoort die de boeren de mogelijkheid bood met kar en paard onder de molen te rijden.

In 1872 werd een stoommachine in gebruik genomen maar die is al lang weer verdwenen. Sedert 1955 ongeveer maalt de molen niet meer met windkracht. Vanaf 1970 raakte de molen erg vervallen. De romp vertoonde flinke barsten. Deze molen werd in 1986 beschermd als monument. Uit veiligheidsoverwegingen werd het wiekenkruis in 1991 verwijderd. Vervolgens verwierf de stad Ninove de molen in 1993 in erfpacht. Tussen 2002 en 2005 liet de stad een zeer grondige restauratie uitvoeren. En „grondig“ is niets te veel gezegd want de hele molen werd noch min noch meer volledig gesloopt en daarna weer helemaal opgebouwd. Ook de knik in de romp, die wijst op de verhoging, werd gerespecteerd. Hij kan ondertussen wel weer een verfje verdragen.

Water

Tollembeek, deelgemeente van Galmaarden en thuishaven van de Vlaamse komiek Urbanus, heeft nog één werkende watermolen: *de Heetveldemolen*. Een prachtexemplaar. Deze graanwatermolen staat op het riviertje de Mark en hij bestond al in 1440. Daarvoor zijn aanwijzingen te vinden. De molen gaf zelfs zijn naam aan wat later het Kasteel Heetvelde zou worden. In 1829 wordt de molen beschreven als „*graanwatermolen, moutmolen*“. In het begin van de 20^e eeuw werd een stoommachine geplaatst. Op de rechteroever staat het molenhuis, op de linkeroever is er stroomafwaarts weiland en stroomopwaarts bebouwing. Het geheel is bijzonder schilderachtig.

Deze watermolen werd herbouwd in 1949 en tot in 1996 werd hij beroepsmatig gebruikt. De laatste molenaar, Richard Van Ongevalle, is nu met rust maar hij laat toch zijn molen nog af en toe draaien. Onder andere om het meel te leveren dat gebruikt wordt voor de

De bijzonder mooie Heetveldemolen

broodjes op het Pauwelfeest! In 2009 pas werd de Heetveldesite met de watermolen, beschermd als monument.

Bommen los

Naar het einde van de wandeling dook nog een grote kapel op. In tegenstelling tot de Sint-Pauluskapel was deze wel open en toegankelijk: de Sint-Leonarduskapel. Een blik binnen

De Sint-Leonarduskapel in Tollembeek

toonde een welverzorgd interieur. Deze kapel staat in het gehucht van Tollembeek dat dezelfde naam heeft als de kapel. Ze werd in 1761 gebouwd.

Sint-Leonardus behoort, samen met Sint-Paulus en Sint-Martinus, tot de populairste heiligen in het Pajottenland. In heel Brabant, eigenlijk. Sint-Leonardus staat bekend als patroonheilige van onder meer boeren, hun boerderijen en hun veestapel. Dus is zijn populariteit niet zo verwonderlijk. Zijn specialiteiten zijn verder: verlamming, blindheid, leven in gevangenschap en vrouwen in barensood. Wat dat laatste betreft lijkt het me toch wel een bron van misverstanden wanneer een barende vrouw om Leonardus ligt te roepen terwijl de vermeende vader, ik zeg maar wat, Achiël heet.

Traditioneel vindt hier op Paasmaandag een bedevaart plaats. Het donkerrode vaandel dat in de kapel te zien is wordt dan rondgedragen.

Aan de gevel van de kapel hangt een bord. Dat vertelt over een oorlogsdrama waarvan het verband met de bewuste kapel me niet direct

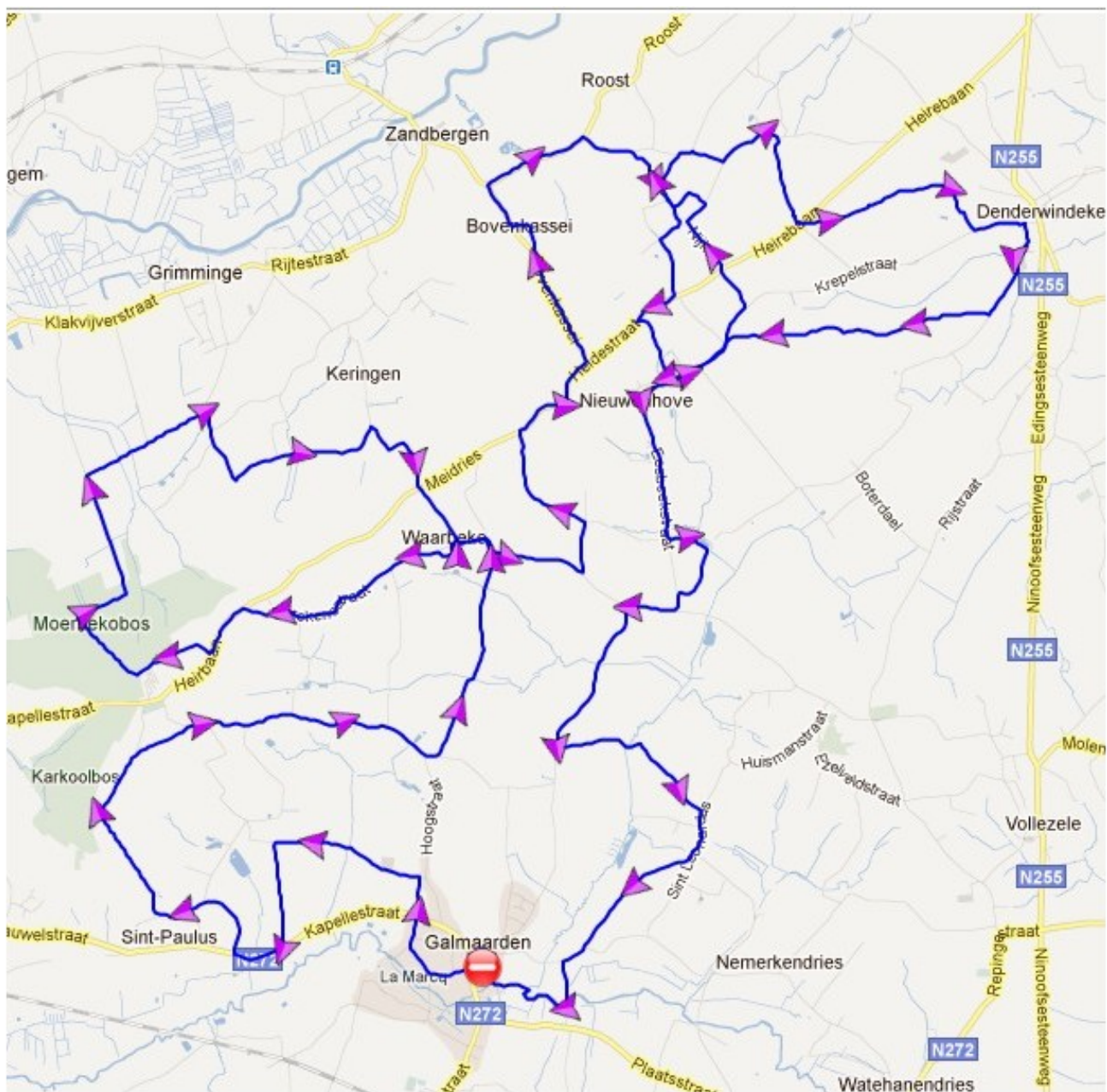
duidelijk was. Daartoe moest ik het hele relaas lezen.

In de vroege ochtend van vrijdag 29 december 1944 vertrokken vanuit Wending in Norfolk 29 Amerikaanse Liberator bommenwerpers. Het was hun opdracht om in de buurt van Koblenz een spoorwegbrug kapot te bombarderen. Die opdracht werd volbracht. Op de terugweg ging het echter fout. In de Ardennen was toen nog het von Rundstedt-offensief aan de gang. De formatie bommenwerpers werd door de Duitse Flak beschoten. Dertien toestellen werden geraakt. Daar was een toestel bij dat zijn zestiende missie vloog maar nu was het zo ernstig geraakt dat een noodlanding zich opdroeg. De gezagvoerder gelastte de bemanning zich te redden met het valschermscherm. Voor de co-piloot was dat niet mogelijk want die was zeer erg geraakt aan de benen tijdens de beschieting. De noodlanding werd een crash. De beide piloten kwamen om. Ook niet alle bemanningsleden redden het. De hoogte waarop ze moesten springen was te laag en sommigen vielen te pletter. 2nd Lieutenant Cletus Bedore, de navigator, kwam om in Tollembeek in de buurt van de Sint-Leonarduskapel. Hij werd in deze kapel opgebaard.

Om het gebeuren voor altijd in het geheugen te prenten werd op 10 mei 2003 een gedenksteen onthuld in Denderwindeke. Waar het vliegtuig crashte. In het bijzijn van militaire en burgerlijke overheden.

Uitsmijter

Vermits Galmaarden zo dicht bij het Waalse Henegouwen ligt en er ooit nog deel heeft van uitgemaakt, heeft het dorp ook een Franse naam. Enig idee welke? Zou het „Gallimard“ (!) zijn? Galmarde? Jalmart? Nee hoor, het is... *Gammerages*! Sjees! Waar halen ze het?

Mijn reisweg bij deze gelegenheid: ruim 42 kilometer

Wandelaria

Over deze wandeling is er niet veel bijzonders te melden. Het was voor het grootste gedeelte rustig. Weinig volk onderweg. Behalve het laatste stuk dat gemeenschappelijk was met de kortere afstanden.

Goede signalisatie die twijfelen overbodig maakte.

© 2011 Michel Christiaens